

EMIL GÂRLEANU

**DIN LUMEA CELOR CARI
NU CUVÂNTĂ**

**Ediție îngrijită de
Valeria FILIMON**

AGORA

CEA DINTĂI DURERE

CEA DINTĂI DURERE

Am crescut pe ulița boierească a Iașului, pe „Podul-Verde“, cum i se zicea odată, în fața grădinii lui Mihai-vodă Sturza și-n coasta pădurii Copoului. Am crescut pe ulița din capătul căreia privirea pătrundea până departe, spre șesul întins, în fundul căruia Cetățuia se ridica deodată, ca înălțată de niște brațe uriașe, mândre că pot scălda în razele soarelui un asemenea juvaer. Am mai apucat încă pe cei de pe urmă boieri, îmbrăcați totdeauna în haină neagră, cu pălării înalte, rătăcind pe supt aleile de tei, cu ochii pierduți în urmărirea unui vis ce nu se poate îndeplini. Îmi aduc aminte cum ascultam, toată ziua, trâmbițele, al căror glas războinic făcea să răsunе cazărmile ce ne înconjurau casa. Toată lumea militărească era tărăbuită lângă noi, „*la deal*“. Nu o dată am rămas uimit, în poartă, când regimentul *de linie* pornea la paradă, cu tamburul-major în frunte, un țigan cât un munte, purtând în cap o căciulă de urs, cât o baniță de mare, haine numai aur, și-n mână un buzdugan pe care îl azvirlea în aer de se rotea de două ori, apoi îl prindea în palmă și-l ținea o clipă sus, până ce clocotea glasul de tunet al tobei celei mari. Din poarta ogrăzii duceam mâna la pălărie, să salut militărește pe tata, care mergea călare în fruntea batalionului. Tata, parcă-l văd, se uita de sus, pleca sabia spre gâtul calului, ca să-mi răspundă, iar eu mă credeam un soldat strașnic.

Multe am văzut în ulița aceasta, în multe întâmplări am fost și cu amestecat, și multe lucruri de pe acea vreme sunt închise în sufletul

meu. De unele nu-mi aduc aminte, îs ascunse bine coala, și cine știe dacă vreodată farmecul sau durerea lor vor răsări iarăși în mintea mea, cum răsar, în unele nopți, dărele luminoase ale fărâmiturilor de stele. Cine știe! Dar unele din aceste întâmplări mi-au rămas săpate în amintire cu o atât de mare putere, încât oricând le pot vedea, le pot povesti, cum aș putea spune cea dintâi rugăciune pe care mama m-a învățat s-o înșir: cu mânila împreunate și-n genunchi, în fața icoanei de deasupra pătișorului meu...

De multe ori m-am gândit la cea dintâi durere ce-am simțit-o în inima mea de copil. O pot povesti așa cum aș fi văzut-o așeară, cu înțelegerea mea de acum, cu ochii și inima mea de atunci.

... Poate să fi avut vreo cinci-șase ani. Într-o seară mă jucam în grădinața din față. Cum făceam grămezi de nisip, deodată clocoti strigătul grabnic și deznădăjduit al trâmbiței de foc. Și într-o clipă năvăli, în goana nebună a cailor, șirul întreg de care cu soldați, ale căror căști galbene tăiară repede o dungă luminoasă în înseratul zilei. Apoi a fost un învălmășag de trăsuri, de călăreți, de ofițeri, de soldați alergând mai mulți, supt comanda cuiva, sau singuri, în găfâiala fugii. Se opreau unii pe alții, se întrebau, sau își strigau vorbe de-abia spuse, apoi se aruncau în aceeași goană grozavă. Un soldat sosi cu un plic; după câteva clipe am văzut și pe tata, cu chipul îngrijat, trecând pe lângă mine fără să mă vadă. Mă răzimasem de parmaclâc, în colțul grădinaței, și priveam cu plăcere la neobișnuita mișcare a uliței.

Peste puțin veni în fugă slujnica noastră, mătușa Smaranda. Am văzut-o ieșind până în mijlocul străzii, țipind speriată: „Vai de mine, arde târgul!“ Atunci m-am strecurat printre două jaluzele desprinse și bătrâna s-a trezit cu mine lângă dânsa. M-am uitat și eu: în fund, cerul se rumenise, unde de fum negru se ridicau în văzduh, și uneori, câte un smoc de scânteii scăpăra ca niște mărgelile împrăștiate. Ne-am întors lângă poartă. Un călăreț trecu în goană; nu mult după aceea, alte pâlcuri de soldați se perindară, ca niște vedenii. Seara se așezase ușoară; o dată cu răcoarea ei, veni un miros acru și înecăcios; rumeneala cuprinsese tot cerul, iar vârfurile copacilor din grădina lui vodă se auriră; mișcate de vânt, păreau niște flacări ce ardeau

legănându-se. Peste tot se întinsese o lumină dulce, de vis. Mătușa Smaranda întrebă pe un trecător: „Mă rog dumitale, ce arde?“ Acesta îi răspunse din treacăt: „Ulița Mare“. Bătrâna își rosti numele, cum obișnuia să facă la orice întâmplare ce-i redeștepta mila sau mâhnirea: „Smărăndiță, Smărăndiță!“ Și iar se făcu tăcere. Numai de departe venea vuietul hăbușit al unui zbucium. Mă cuprinsese o frică neînțeleasă. Deodată, gândul mi se opri la mama, care plecase în târg. „Dar mama?“ întrebai îngrijat. Bătrâna mă trase mai lângă dânsa și-mi răspunse: „O să vie, conașule, n-ai mata teamă“.

Nu știi cât vom fi stat în această așteptare încordată. Mama nu mai venea, nici tata, care pornise pe urmă. Deodată răsunară niște pași trăgânați. Privirăm în lungul uliței. În curând puturăm desluși pe cei ce veneau: erau doi soldați cari duceau o năsălie. În dreptul porții dânsii se opriră: de supt pătura ce acoperea năsălia ieșea un horcăit răgușit, care se stingea cu totul o clipă, apoi izbucnea din nou. Am auzit bine și mi-a rămas săpat în adâncul minții fiecare cuvânt din convorbirea celor doi soldați. Cel dintâi se întoarse și spuse, cu glasul plin de spaimă:

„Moare, măi“. „Da, moare“, îi răspunse celalt. Întâiul urmă: „Să-l punem aici, în dosul porții, să-și deie sufletul în liniște“. „Să-l punem“. Când zăriră pe mătușa Smaranda, o trimiseră repede: „Fă-ți pomană și adu o lumânare“.

Bătrâna se zăpăci, alergă numaidecât, și pe mine mă lăsă singurel lângă stâlpul porții. Soldații nici nu mă văzură poate. Așezară năsălia în ogradă, chiar lângă parmaclâcul grădinuței, și unul dintre ei ridică pătura. Lumina felinarului din față se întindea până acolo. Horcăitul se auzi deslușit, aerul serii parcă-i dase putere; cel ce sta întins, un pompier, înghițea în gâlgâiri adânci, parcă ar fi băut, însetat, apă. O grijă de ceva ce nu înțelegeam mă făcuse și mai mititel și mă ținuse locului. Pieptul pompierului se ridica des, ca niște foi. „Scoate-i casca“, spuse unul dintre soldați. Celalt îi luă binișor casca.

Atunci se petrecu ceva groaznic. Pompierul scoase un strigăt de durere, un strigăt așa de adânc, că mi s-a părut că ieșise din fundul unei hrube, de supt picioarele mele. Apoi, cu cea din urmă putere, vroi să se scoale, se prăvăli pe o coastă și se răsturnă jos, trântind pe soldatul ce